

Katero pot bo ubral Rim na Tržaškem?

Borba med dvema strujama - Požig prosvetnega krožka Rauber - „Trst bije poslednjo bitko.“

V trenutku, ko jemlje Italija upravo našega področja v svoje roke in prehajajo tržaški Slovenci iznova pod oblast Rima, sta se v italijanski javnosti pojavili dve politični struji.

Ena je našla najvidnejši izraz v zadržanju misinskega poslanca Colognattija in monarhistična Lucifera, ki se zgražata, da je Scelbova vlada sklenila vrniti tržaškimi Slovincem tri narodne domove, češ da se s tem težko ograža italijanska kultura Trsta. K isti struji spada na žalost tudi tukajšnje glasilo Krščanske demokracije Giornale di Trieste, ki se zavzema z vso odločnostjo za to, da naj Trst kljub narodnostnemu statutu in proti vsem določilom podpisanega sporazuma »ohrani« svoj dosedanj izključno italijanski značaj. Slovenščina naj potemtakem ostane še nadalje izključena iz javnih napisov ter pregnana iz vseh uradov. Če Slovenci zahtevajo, naj se v smislu sporazuma uresniči narodna enakopravnost, delajo po mišljenju te-

ga lista italijanski večini krivico, jo kratko in malo »davijo«.

Drugo strujo predstavljajo odgovorni državniki in del zrelejšega italijanskega tiska. Ministrski predsednik Scelba je izjavil, da se bo njegova vlada vestno držala sporazuma in ga v celoti izvajala. Se določneje je govoril zunanji minister Martino, ko je branil ustanovitev treh slovenskih prosvetnih domov v Trstu. Poudaril je, da poleg italijanske globoko spoštuje tudi slovensko kulturo, ter dal razumeti, da se bo na Tržaškem lahko nemoteno uveljavljala in razvijala.

Preteklo soboto je pa slovenska javnost doživela pravo presenečenje: znani ostro nacionalistični videmski dnevnik Messaggero Veneto je priobčil na prvi strani članek g. B. Marina, s katerim se je brez vsakega pridržka postavil na stran Scelbe in Martina.

DANO BESEDO TREBA SPOŠTOVATI

Za sporazum z Jugoslavijo — pravi — so morali Italijani plačati zelo visoko ceno: iz-

gubili so Istro. Vendar to ni še vse. Trst je bil doslej zelo ponosen na to, da je čisto italijansko mesto, a rimska vlada je sedaj tudi italijanski značaj Trsta postavila v diskusijo. Z Jugoslavlani ni lahko sodelovati, zakaj oni trde, da leži Trst na slovenskem ozemlju in da se zategadelj mestu ne morejo odpovedati. In kako so v svojih stremljenjih vztrajni in na vse pripravljeni, vemo iz lastne izkušnje. Kako se je mogoče z njimi pod takimi pogoji sporazumeti?

V bistvu gre za naslednje: mi bi morali priznati slovenski manjšini pravico, da živi poleg nas svoje lastno življenje in da je ta njena pravica v zakonu zaščitena. Te stvari se zde preproste in same po sebi umevne, a v resnici niso. Dokler bodo namreč Italijani sumili v tukajšnjih Slovincih peto kolono, pripravljeno, jim skočiti vsak čas v hrbet, je sporazumevanje s Slovenci težko. Ravno tako je z druge strani prirodno, da nam slovenska manjšina mora biti sovražna vse do tlej, dokler ne bomo spoštovali njene pravice do življenja, ki si jo je izvojevala.

Italija — poudarja g. Marin — je na vsak način prevzela pred celim svetom do Slovencev svečano obvezo in »ta obveza mora biti spoštovana«. Mi Italijani moramo zaupati v lastno moč in ne smemo biti tako malenkostni, da bi Slovincem odrekli pravico, ki jim gre po zakonu, priznanem od naše države, in — bodimo odkriti — tudi po prirodnem pravu.

UČITE SE IZ PRETEKLOSTI

To sta dve politični struji, boreči se v italijanski javnosti za nadvlado. Katera bo zmagala?

Prva dela z vsemi silami na tem, da bi pravice, zajamčene Slovincem v posebnem statutu, ostale na — papirju. Njen vrhovni cilj je ustvariti na našem ozemlju tako ozračje, da bi se Slovenci sami ne hoteli posluževati pravic, ki jim jih daje zakon. Kako naj ta cilj dosežejo?

Surovega nasilja, kakor se je bilo udomačilo pri nas pod fašizmom, ne morejo več z uspehom uporabljati. Italija je danes demokracična država. Politično lahko obrnejo sebi v prid samo posledice terorja, ki so ga fašisti četrto stoletje izvajali nad našim ljudstvom in ki tiči mnogim Slovincem še danes globoko v kosteh. Ti se še zmerom ne upajo nastopati kot enakopravni in svobodni državljani, temveč se obnašajo kakor podložni, ustrahovani hlapci.

Toda zgodovina je kljub vsemu temu dokazala, da so metode nasilja ostale med primorskimi Slovenci v bistvu popolnoma brezuspešne. V našem narodu, znanem po toliki

(Nadaljevanje na 3. strani)

ZA SKUPEN IN ENOTEN NASTOP SLOVENCEV

Spoštovanje statuta - Prosta cona - Svoboden obmejni promet.

Pooblaščen zastopniki Slovenske kršč. socialne zveze in Skupine neodvisnih Slovencev, zbrani na sestanku dne 26. oktobra 1954, so razpravljali o položaju, v katerega so prišli tržaški Slovenci po objavi londonskega sporazuma od 5. oktobra t. l., ter se zedinili v naslednjem:

1. Sporazum, podpisan od Jugoslavije, Italije, Velike Britanije in Amerike, ter pozneje odobren tudi od Sovjetske zveze, postavlja tržaške Slovence pred nalogo, da vskladijo svoje delovanje z novim položajem, čeprav je bil, kakor večkrat v zgodovini, tudi to pot ustvarjen brez njihovega sodelovanja in mimo njihove volje.

2. SKSZ in SNS upata, da bo sporazum do prinesel k normalizaciji odnosov med sosednima državama ter tvoril podlago njenemu prijateljskemu sodelovanju. S tem bodo izpolnjeni pogoji za mirno sožitje in sodelovanje tudi med slovenskim in italijanskim ljudstvom na Tržaškem. Podpisani organizaciji sta pripravljene prispevati svoj delež k uresničenju tega cilja.

3. Ker sta prepričani, da je mirno sožitje na našem ozemlju odvisno od lojalnega izpolnjevanja posebnega statuta, pozdravljajo izjave in zagotovila, ki so jih v tem pogledu dali predstavniki Italije in matične države.

Odnos tržaških Slovencev do nove uprave bo odvisen od lojalnosti, s katero bo izvajala določila posebnega statuta.

4. Jugoslovansko in italijansko vlado pozivata, naj se čimprej sporazumeta glede svobodnega prometa oseb in blaga ne samo med obema conama, temveč tudi med našim področjem in obmejnimi kraji, ki so v gospodarskem oziru skozi stoletja težili na Trst.

5. Obenem izjavljata, da so za gospodarski obstoj in napredek področja, ki je prišlo pod italijansko upravo, potrebni izredni ukrepi. Posebno poudarjata nujnost, da se temu področju v celoti prizna značaj svobodne cone.

6. V teh zgodovinskih dneh, ko gre za to, da se konkretno izvedejo načela o zaščiti slovenskega ljudstva na Tržaškem ter s tem zagotovi njegovo bodoče politično, gospodarsko in kulturno življenje, je po mnenju SKSZ in SNS nujno potrebno, da se ne samo gospodarske in prosvetne, temveč tudi politične in ostale slovenske organizacije sporazumejo za skupen in enoten nastop v vseh vprašanjih, ki so življenjskega pomena za naš narodni obstoj. Ustanoviti je treba Narodni svet ali najti kateri drug način za skupno obrambo statuta, ki zadeva interese vseh Slovencev, pa naj pripadajo katerikoli stranki ali ideologiji.

Ko naslavljata na vse slovenske stranke in skupine vabilo, da pristopijo takoj k razgovoru ter se zedinijo na skupen narodno obrambni minimalni program, sta SKSZ in SNS prepričani, da tolmačita srčno željo vseh tržaških Slovencev. SKSZ SNS

NOVICE Z VSEGA SVETA

PROGLAS GENERALA DE RENZIJA

Dne 26. oktobra ob 10. uri zjutraj je na našem področju prenehala zakonodajna in upravna oblast generala Wintertona ter prešla na italijanskega generala Edmonda De Renzija.

Ta je naslovil na prebivalstvo proglas, se stoječ iz štirih točk. V njem naznanja najprej, da je prevzel civilno in vojaško oblast v coni A, nato odreja, da ostanejo v veljavi vsi zakoni, uredbe in ukazi, izdani na tem področju. Funkcionarji in nameščenci javne uprave ostanejo v službah in morajo še nadalje izvrševati svoje dolžnosti. V četrti točki obvešča prebivalstvo, da bo njegova oblast prenehala v trenutku, ko zasede svoje mesto vladni komisar.

Pravijo, da se to zgodi v nekaj dneh.

WINTERTONOVO SLOVO

Preden je zapustil Trst, je gen. Winterton izdal razglas na prebivalstvo. Vsebinsko ni važna. Sporoča nam samo, da je ZVU prenehala, kar vsi že vemo. Zanimivo je le, da je razglas izšel tudi v slovenščini. Winterton je ravnal v smislu sporazuma o Trstu, po katerem morajo biti vse uradne objave dvojezične. Razglas generala De Renzija je izšel samo v italijanski.

Winterton ne zapušča med Slovenci dobrega spomina. Naše ljudstvo ne more pozabiti, da je s policijsko silo dal odstraniti slovenske krajevne napise na naši obali. To je storil tudi v Devinu, kjer je več let živel kot gost med Slovenci.

TITO O TRŽAŠKEM SPORAZUMU

Jugoslovanski parlament je soglasno odobril sporazum o Trstu. Pri tej priliki je govoril tudi Tito. Tržaško vprašanje, je rekel, je bilo ugodneje rešeno, kakor so mnogi mislili. Slovenski narod je dobil izhod na morje, ob katerem je živel stoletja, a bil izpostavljen hudemu zatiranju. Koper bo postal središče za vse južno Slovensko Primorje.

Tržaškim Slovencem je obljubil, da bodo predmet stalne pozornosti in bratske ljubezni jugoslovanskih narodov in njih voditeljev. Želi, da bi postali most k nadaljnjemu zblizovanju med Italijo in Jugoslavijo. »Od nacija, kako se bo rešilo vprašanje tržaške svobodne luke, posebno pa od tega, kako bodo ravnali z našo manjšino,« je poudaril, »je odvisno, ali bo sporazum služil tudi svojemu širšemu cilju, to je normalizaciji odnosov ter vsestranskemu sodelovanju med nami in Italijo.«

Tito je izrazil zadovoljstvo, da je sporazum odobrila tudi Sovjetska zveza.

PRIKLJUČITEV CONE B

Tito je podpisal odlok, s katerim se je pretekli ponedeljek popolnoma priključila cona B Jugoslaviji.

NA BOJNEM POLJU

Ko so se poslanci zadnjič nehali pretepati, je rimska zbornica nudila žalostno sliko: raztreskali so bili mizo stenografov, odtrgali številne zvočnike in razbili ministrske stolice. Na tleh so ležale zapestne ure in gumbi, ki so bili odleteli od oblek borečih se ljudskih zastopnikov.

23. OKTOBER 1954

bo zapisan z velikimi črkami v knjigi svetovne zgodovine. Predstavniki zapadnih držav so ta dan v Parizu vrnil Nemčiji popolno neodvisnost. S tem je prenehalo nadzorstvo zaveznikov nad nemško industrijo, zavezniki se ne bodo več mešali v notranjo zakonodajo Nemčije in ji dovolili, da organizira lastno vojsko.

V Parizu so ustanovili Zapadnoevropsko zvezo, v katero vstopijo Velika Britanija, Francija, Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Italija in Nemčija. Zveza nima samo vojaškega značaja, temveč si je postavila cilj, da tudi politično in gospodarsko organizira Evropo. Saj so sklenili postaviti na čelo zveze nekak svet ministrov in ji dati ob stran posvetovalno skupščino.

Nemčija bo vstopila v Atlantsko zvezo in s tem postala enakopravna članica najmočnejše obrambne zveze zgodovine.

Najvažnejše pa je, da sta Nemčija in Francija pokopali vsa dosedanja nasprotstva. Zadnji kamen spotike je bila Saarska pokrajina, ki jo je Francija vključila v svoj gospodarski sestav, čeprav je prebivalstvo popolnoma nemško. Zdelo se je, da se pogajanja zaradi Saarske kotline razbijejo, toda v dolgih nočnih razgovorih, ki so trajali do zore, sta se Mendès-France in Adenauer končno pobotala in rešila konferenco.

Nemško-francosko prijateljstvo je največji uspeh pariškega zasedanja, ker je s tem položen osnovni temelj miru v Evropi.

»AL' NJEGA OD NIKODER NI«

V torek bi se bili morali na Glavnem trgu v Trstu srečati in posloviti 3 generali: italijanski, ameriški in angleški. Toda glej, Winterton ni hotelo od nikoder biti. Zbrani odličniki, med njimi škof Santin, so gledali nervozno na uro, a čakali zaman.

Winterton bi bil moral svečano predati oblast generalu De Renziju. Kaj je Angleža tako razjezilo, da tega ni storil, ne vemo. Vse je opravil po telefonu.

FRANCOSKA MANJŠINA

Poleg južnotirolskih Nemcev in Slovencev živi v Italiji tudi francoska manjšina v Dolini Aosta, kateri je priznana deželna samouprava.

Prihodnji mesec bodo Francozi volili svoje deželne poslance. V volilnih seznamih je vpisanih 64.000 volilcev. Od teh je ena tretjina tujih priseljencev.

SLOVO ANGLEŽEV IN AMERIKANECV

Posledji Angleži in Amerikanci so zapustili Trst v torek, 26. oktobra zjutraj. Vkrcali so se na ladje in mahali proti mestu.

RUSIJA IN TRST

Zastopnik Sovjetske zveze pri Združenih narodih Višinski je v New Yorku še enkrat izjavil, da se njegova vlada s sporazumom o Trstu strinja. Sovjetski Rusiji — je rekel — se ni zdelo potrebno zahtevati, da se izvede mirovna pogodba. Dodal pa je, da je »rešitev začasna«.

Za ljudi, ki znajo brati, so stvari sedaj jasne. Izjavo si je treba zapomniti.

Slovenski župani branijo statut

Župani slovenskih občin so prejeli od oblastev nalog, naj dajo nabiti na zidove poslalnico in razglas vojaškega poveljnika De Renzija.

Ker jim je bilo dostavljeno samo italijansko besedilo, župani ukaza niso izvršili. Poslalnico in razglas bodo dali nalepiti, ko dobe slovenski prevod.

S svojim nastopom brenijo zakon, zakaj statut predpisuje v 2. odstavku (točka 5), da morajo vsi »javni razglasi« biti dvojezični.

Ko je bil naš list že v stroju, smo čuli, da so se oblastva vdala in razposlala slovenske razglase.

SILNE POPLAVE

V ponedeljek je mesto Salerno in okolico udarila težka nesreča. Zaradi hudih nalivov, ki so trajali vso noč, so reke prestopile bregove in se razlile po pokrajini. Hudourniki so prihrumeli z bližnjih hribov ter rušili mostove in hiše, plazovi so razdejali železniške proge, po mestih je uničena vsa kanalizacija. Salerno in okoliška mesta pokriva gosto, okoli pol metra debelo blato.

Do sedaj so našli 199 trupel, 70 oseb pa pogrešajo. Več tisoč ljudi je brez strehe.

SMRT JE ŠLA MIMO

V sredo se je znani slovenski duhovnik Mario Gerdol vozil na motorju po mestu, ko se je nenadoma znašel pred tramvajem, kateremu se ni mogel več izogniti. Zletel je naravnost pod cestno železnico, ki ga je vlekla 10 metrov za seboj. Preplašeni potniki so bili prepričani, da je po njem. Toda v bolnišnici so zdravniki ugotovili, da je padec ostal brez težjih posledic.

Želimo g. Gerdolu, da bi čimprej okrevale.

NAMAZAN GOBEC

Mlad irski bolničar je sklenil postaviti nov svetovni rekord. Govoriti hoče nepretrgoma 127 ur o »Čudaških plateh življenja«.

Od časa do časa mu bodo dajali nekaj hrane. Mnogo pametnega gotovo ne bo povedal.

NI NEVARNOSTI

Italijanske vojake, ki so prišli v torek v naše mesto, je pričakala kraška burja z dežjem. Vendar slabo vreme ni zadržalo velike množice, da jih je hitela pozdravljati.

Ljudje so prišli iz vseh krajev Italije, saj so imeli 50% popusta na železnicah.

Ves dan so bile na trgu Unità manifestacije.

Govoril je tudi župan Bartoli. Obžaloval je težko usodo Italijanov »v naši Istri in drugih zemljah, ki so bile zaradi krivičnosti neusmiljene vojne« odtrgane italijanski državi.

Zavzemal se je za obojestransko spoštovanje statuta, a izrazil bojazen, da ne bi italijanska vlada šla predaleč. Mislimo, da te nevarnosti ni.

IZJAVA

Spodaj podpisani sem dne 13. t. m. v Borštu nepremišljeno izgovoril proti županu g. Lovrihi in občinskemu odboru žaljive besede, češ da si lastijo javno občinsko imetje.

Zatrjujem, da sem navedene besede izgovoril, ne da bi imel o tem najmanjšega dokaza, in zato prosim imenovano občinsko oblast oproščenja.

Boršt, 16. oktobra 1954.

Petaros Karej

Katero pot bo ubral Rim na Tržaškem?

Nadaljevanje s 1. strani

miroljubnosti in pokornosti zakonom, da ni v teku dolgih stoletij pod Avstrijo dal niti enega političnega atentatorja iz svoje srede, je fašizem izzval tak odpor, da je nas same in svet presenetil.

Glasilo komunistične stranke l'Unità je objavilo te dni seznam vseh od posebnega fašističnega sodišča obsojenih. Iz njega posnemamo, da je bilo v tem času na smrt obsojenih 14 pripadnikov naše manjšine, italijanskih komunistov 5, vseh Italijanov skupaj pa 24. Pri tem moramo upoštevati, da je v državi živel približno 45 milijonov Italijanov, Slovencev in Hrvatov pa le pol milijona. Če primerjamo številke, pridemo do zaključka, da je naše ljudstvo v borbi proti fašizmu doprineslo ne desetkrat, ne dvajsetkrat, temveč devetdesetkrat več žrtev kakor Italijani. Da bi bili nam enaki, bi bili morali imeti 1260 na smrt obsojenih in ne 24.

Kakšno vlogo je igrala naša manjšina v borbi proti fašizmu, je javno poudaril sam Mussolini, ko je decembra 1931 podaljšal trajanje posebnega sodišča za nadaljnjih 5 let ter utemeljil svoj korak s potrebo, da se čim odločneje in hitreje uničijo žarišča odpora v Julijski Krajini. »To je tem bolj potrebno zavoljo tega,« je rekel, »ker je spokojnost teh krajev pomembna ne samo za mir italijanskega naroda, temveč tudi za mir Evrope.«

STARI ČASI SO ZA VEDNO MINULI

Istočasno je Piccolo opisoval patriotične slavnosti v slovenskih vaseh in poročal, kako je ljudstvo za fašizem navdušeno ter se čedalje bolj preleva v italijansko večino. Kakšna je bila resničnost, je pokazal september 1943, ko so slovenske in hrvatske množice zgrabile za orožje ter je v borbah padlo okoli 50.000 naših ljudi. To je bil končni uspeh fašistovske raznarodovalne politike.

Vse te stvari omenjamo zavoljo tega, da bi se nacionalistični nestrpnosti iz preteklosti nekaj naučili in ne bi padali v stare napake, s katerimi so neizmerno škodovali nam, a na kraju še bolj samim sebi in Italiji.

Zapomniti si morajo, da so za vselej minili časi, ko je bilo mogoče ravnati s Slovenci kot s podrejenim in manjvrednim narodom.

Res je, da se jim je v trenutku, ko je italijanska vojska spet prekoračila mejo Tržaške, posrečilo zagrešiti nad našim ljudstvom nov zločin: na Greti so sežgali slovenski prosvetni krožek Rauber. Toda s svojim hudo delstvom so neprimerno več škodovali Italiji kakor tržaškim Slovincem. Naše prebivalstvo pretresa globoko, nepopisno ogorčenje: »Spet se je pojavila Italija s svojimi požigi in zločinskimi škvadrami!« gre glas po deželi in preko meje. Zares, diven začetek miru in prijateljstva med sosednima narodoma na Jadranu!

Nacionalistični divjaki naj le tako nadaljujejo! Pri nas bodo uničili vsak ugled Italije, obenem se pa v kratkem prepričali, da so za zmerom minili časi, ko je naše ljudstvo mirno in krotko prenašalo fašistična nasilja. Leto 1954 ni leto 1920 ali 1924.

»TRST BIJE POSLEDNJO BITKO«

Mnogi italijanski nacionalisti upajo, da bodo v svoji politiki do Slovencev uspevali s

preračunanim socialnim pritiskom. Priznavamo, da tu lahko še marsikaj dosežejo. Iz strahu za vsakdanji kruh in iz koristoljubja bo še marsikateri Slovenec vpisal otroka v laško šolo in govoril na uradih italijanski.

Vendar tudi to sredstvo ne more trajno uspevati. Napočili so časi, ko se ljudstva ne morejo več tako izlaha raznarodovati kakor pred daljnimi stoletji. Saj se celo kolonialna ljudstva dramijo k zavesti svojega človeškega dostojanstva. Tudi v Beneški Sloveniji je doba raznarodovanja v bistvu zaključena in narodnega prebujenja tamkajšnjega prebivalstva ne more nobena sila na svetu več preprečiti.

Toda vzemimo, da bi se tržaškimi nacionalistom socialni pritisk obnesel. Kaj bi s tem dosegli? Pomnožili bi za nekaj tisoč število tukajšnjih Italijanov, to je vse. Pojdimo pa še dalje in recimo, da se jim posreči poitalijančiti vse Slovence v mestu in vse Slovence na deželi. Toda čeprav bi ta sicer nemogoči, a najvišji cilj dosegli, bi tržaško vprašanje s tem ne bilo še rešeno. Trst z ozkim pasom do Štivanja bi bil še vedno otok v morju slovanstva, ki se le nekaj kilometrov od meje širi proti vzhodu.

Narodne manjšine same po sebi niso važne. Važno je, da stoje za njimi, kakor pravilno piše Messaggero, njihovi matični narodi. Londonski sporazum ni bil sklenjen med tukajšnjimi Slovenci in Italijani, temveč med Jugoslavijo in Italijo. Njegov namen je bil ustvariti mir in sodelovanje v jadranskem delu Evrope, kar je v interesu zapada in, kakor smo brali, tudi Sovjetske zveze.

To je vzrok, zakaj Messaggero Veneto poziva rimsko vlado, naj zelo dobro preudari, kakšno politiko bo vodila s Slovenci na Tržaškem. Rim naj se zaveda, da »bije Trst

svojo poslednjo bitko; pri tem ni važno, koliko časa bo trajala, jasno pa je, da gre za odločilno borbo!« Če ne bomo Italijani ustvarili med nami skrajne discipline, pravi list, in razvili največjih naporov, bomo bitko izgubili in propadli.

KAKŠNA JE PRAVA POT

Ce vse to upoštevamo, bi za trezno misleče Italijane ne smelo biti nobenega dvoma, katero strujo naj rimska vlada skuša dovesti do popolne zmage. Ker je ravnanje z manjšinami odločilnega pomena za dobre ali slabe odnose med sosednima državama, bi Rim ne smel nikomur dovoliti, da ovira izvajanje slovesno sklenjenega sporazuma. Casniki, ki veljajo za glasila Krščanske demokracije, bi morali delati na pomirjenju med tu živčima narodoma in si postaviti za cilj, da se s časom tu ustvari ozračje strpnosti, poštenega sodelovanja in prijateljskega sožitja. Tukajšnji Italijani in Slovenci bi morali postati most med Italijo in Balkanom, Trst pa životvoren posrednik med latinskim in slovenskim svetom.

S tem zgodovinskim poslanstvom Trsta se kaj slabo ujema stališče, ki ga je Piccolo zavzel že v svoji prvi številki od 26. oktobra. V uvodniku se pritožuje, da je sporazum težko okrniti pravice italijanščine na Tržaškem. Niti »habsburški Dunaj« si ni upal iti tako daleč kakor Seelbova vlada. To je boj na napoved posebnemu statutu in s tem sporazumu med jadranskima sosedoma. Obenem je to dokaz, da se tukajšnji nacionalisti niso iz preteklosti ničesar naučili.

Položaj je torej pri nas izredno težaven in zapleten. Če bo hotel Rim izvesti sklenjeni sporazum, bodo njegovi uradni zastopniki v Trstu morali imeti mnogo potrpljenja, mnogo pameti, predvsem pa nenavadno mnogo odločnosti.

Vsak njihov korak, ki nas vodi v enakovrednost, bomo iz srca pozdravili!

POŽIG PROSVETNEGA KROŽKA NA GRETI

V noči od ponedeljka na torek je skupina nacionalističnih pobalinov vdrla na dvorišče kulturnega društva Rauber na Greti. Skozi steno lesene stavbe so zvrtili luknjo, zlili v notranjost bencin in ga zapalili. Takoj so se dvignili plameni in ovili zgradbo, ki je skoro popolnoma zgorela. Uničeno je tudi pohištvo. Škoda znaša več milijonov lir. Gasilci so ogenj pogasili, ali škode niso mogli več preprečiti.

To je kultura, ki jo prinašajo med tržaške Slovence. Ogorčenje prebivalstva se ne da popisati. Ljudje, posebno pa delavci škripajo z zobmi od jeze. Nov dokaz, kako nujno je potrebno, da se tukajšnji Slovenci čvrsto združijo ter skupno branijo.

PRITISK V ŽELEZARNI ILVA

Skupina nacionalističnih delavcev je te dni predložila ravnateljstvu seznam tridesetih delavskih tovarišev ter zahtevala, naj jih podjetje vrže z družinami vred na cesto.

Ravnatelj pa je bil pameten in odločen: rekel je, naj se ovajalec obrnejo na sodišče, ki naj razsodi, ali je ta ali oni delavec zagrešil kako protizakonito dejanje.

LEP ZAČETEK DVOJEŽIČNOSTI

Nedavno tega je bila na pošti v Dolini imenovana oseba, ki ne pozna jezika prebi-

valstva ter govori s strankami v italijanščini. Dosedanji uradnik, ki je prostovoljno odstopil, je bil domačin in poznal oba deželna jezika.

Prvi uspeh posebnega statuta je torej ta, da se je položaj tamkajšnjih Slovencev poslabšal, namesto da bi se izboljšal. Ali se pošteno ravnateljstvo zaveda, kako porazno vpliva to na naše prebivalstvo? Slovincem ne preostane drugo, ko da se poslužijo zakonite pravice ter zahtevajo tolmača.

LEPA VEST

Priljubljeni pianist g. Gabrijel Devetak, naš rojak iz Štmarja pri Gorici, je doživel s koncertom v »Josefstadtu« na Dunaju izreden uspeh. Njegovo izvajanje je odlično ocenila vsa dunajska glashena kritika.

Koncert je priredilo Udruženje za podpiranje slepcev. Kako človečansko je njegovo delo, ko je podprl slepce on, ki je sam slep.

LETEČ KROŽNIK

se je končno prikazal tudi pri nas. Ljudje so ga zagledali v ponedeljek takoj po 6. uri zjutraj. Videli so ga v mestu in na Bazovici. Imel je obliko žarečega okroglega predmeta z dolgim repom in letel z veliko brzino.

Leteče krožnike so videli isti dan tudi v raznih mestih srednje Italije in gledali, kako frčijo čez morje proti Jugoslaviji.

Dopisi iz Tržaškega

PROSEK

V noči od ponedeljka na torek smo pri nas bolj malo spali. Trušč avtomobilov in motornih koles je bil prevelik. Drugi dan smo izvedeli, da so bili to ljudje, ki so odšli italijanski vojski naproti.

Proti temu se seveda ne moremo pritožiti. Toda obnašanje teh ljudi je bilo vse obsodbe vredno. Drveč skozi slovensko vas se niso mogli premagati in so nas hoteli z različnimi žaljivimi klici izzvati. Pa tudi kak manjši kamen je sfrčal v naša okna.

A spomin na sprejem v Sv. Križu je bil še preživ in zato se niso upali ustavljati se in nas hujе dražiti. Pa bi tudi ne bilo modro, ker smo bili na to pripravljeni.

OPČINE

Tudi pri nas smo bili v noči od ponedeljka na torek na nogah. Ze naprej smo namreč vedeli, da se gostje italijanske narodnosti, ki so jih naselili v našo vas, ob tej priliki ne bodo mogli premagati, da nas ne bi izzivali.

In res, pričakovanje se je uresničilo. Okoli 21. ure je večja skupina ezulov in prebivalcev »Villaggia del Fanciullo« začela lepiti po naših hišah laške lepake. Razumljivo je, da smo se temu kot Slovenci uprli. Italije smo si vse prej kot želeli, sedaj naj bi pa dopustili, da bi nam naše domove ošarili z zastavami in laškimi napismi!

Naši ljudje so se zato zbrali in z odločnim nastopom preprečili nadaljnje lepljenje. Da se niso končno nočni borci za italijanstvo razšli, bi znala pasti na njihove grbe še kak krepka. To je uvidela tudi policija, ki jih je spočetka zagovarjala in jih nato razgnala.

Zdi se pa, da so imeli isti ljudje v načrtu še eno junaško akcijo: izobesiti na cerkvenem zvoniku italijansko zastavo. Samo tako si lahko razlagamo, da so bila v isti noči vrata naše cerkve vržena iz tečajev.

Tak vandalizem Openci odločno obsojamo. Naše domove in našo cerkev bomo znali vedno braniti! Tu nam ne bo nihče ukazoval in razgrajal!

NABREŽINA

Po dolgem odlašanju smo vendarle prišli do novih orgel, ki jih je naša župna cerkev pogrešala celih 40 let. Prejšnje orgle so bile stare in so bile poškodovane že v prvi svetovni vojni.

V ponedeljek jih je tvrdka Zanin iz Crodipa, pri kateri so bile naročene, pripeljal na mesto in mojstri te tvrdke so takoj pričeli s postavljanjem novega glashila. Če bo šlo delo nemoteno naprej, jih bodo nabrežinski verniki slišali že prihodnji teden.

V naši javnosti se veliko razpravlja o novem položaju in o vsem, kar je s tem v zvezi. Povsod govorijo o potrebi po enotnem nastopu vseh Slovencev, da si priborijo pravice, ki so jim zajamčene v manjšinskem statutu.

Ker gre za reševanje in utrjevanje slovenstva na teh tleh, smo mnjenja, da je taka enotnost nujna in tudi neizogibna. Zato pozivamo vse naše vodilne kroge različnih gledanj in stremeljenj k uvidevnosti. Novi položaj, v katerem se nahajamo, naj pravilno ocenijo! Razumljivo je, da se vse stranke

ne morejo zlit v eno, a neki skupni organ za reševanje nadstrankarskih, narodnostnih vprašanj je nujno potreben.

SLIVNO

Nesreča, ki je prejšnji teden zahtevala življenje mladega Stanislava Miliča, nas je hudo pretresla. Pokojni je zvečer popravljaj svoje motorno vozilo. Ker je bila že tema, mu je mati pridržala električno žico z žarnico. Nenadoma je mater močno streslo. Sin jo je hotel odtrgati od žice, a pri tem je tudi njega stresel tok in se je zgrudil.

Sosedje, ki jih je priklicalo kričanje prestrašene matere, so takoj obvestili policijo. Bolničarji so nemudoma začeli z umetnim dihanjem. Ko pa to ni pomagalo, so Miliča odpeljali v nabrežinsko zdravilišče, kjer je kmalu potem izdihnil.

Pokojnika so spremili na zadnji poti številni prijatelji in vsi sovaščani. Takega pogreba Slivno še ni videlo. S starši in sorodniki iskreno sočustvujemo.

DEVIN

V ponedeljek okrog polnoči so tirje mladenci, Italijani iz Devina, odstranili slovenski napis, ki je stal na majhnem trgu in kazal smer k morju. Napis je bil pod italijanskim, ki je iste vsebine. Sicer je tabla z napisom v našem jeziku bila že dalj časa pokvarjena, ker so jo bili skušali sneti že lansko leto.

To je bilo edino dejanje, s katerim so naši »prijatelji« prispevali k »osvoboditvi« Trsta. Kje in kaj so delali do sedaj, ne vemo. V njihovo čast jim moramo priznati, da so istega dne nalepili nekaj pozdravnih napisov italijanski vojski in razobesili nekaj zastav.

Cudimo pa se njihovi narodni zavesti, ki pride na dan samo v varnih časih.

Dopisi iz Goriške

ODMEVI SPORAZUMA O TRSTU NA GORIŠKEM

SEJA DEŽELNEGA SVETA

Preteklo soboto je bila v dvorani trgovske zbornice seja deželnega sveta. Predsednik dr. Culot se je dotaknil sporazuma o Trstu in je najprej obžaloval, »da ne pomeni sporazum tudi prenosa suverenosti in da živi še toliko bratov odrezanih od domovine«. Ugotovil je, da je mednarodna napetost popustila, ker je celo Sovjetska zveza sporazum odobrila. Omenil je ugodnosti, ki jih je vlada določila za Trst, kar se bo brez dvoma razširilo tudi na Goriško. Nato je predsednik predlagal, naj deželni svet odobri posojilo enega milijona lir za Trst, kar so vsi soglasno sprejeli.

STALISČE SLOVENCEV V ITALIJI

Slovenski deželni poslanec g. Rudi Bratuž je na seji dal izjavo, s katero se strinjajo vsi Slovenci v Italiji. Dejal je: »Slovenci cone A so želeli, da bi se uresničilo Svobodno ozemlje, toda kot realni ljudje moramo sprejeti dogovor, ki sta ga podpisali Jugoslavija in Italija. Sporazum namreč jamči pravice

Se hujša zadeva je izzivalno obnašanje nekaterih oseb, ki so prišle k nam šele po drugi svetovni vojni. Ti prišleki se obnašajo tako, kakor da bi bili že stoletje na tej zemlji. Veljati hočejo za nekake voditelje, če že ne za naše predstavnike. Zavedati pa bi se morali, da so naši gostje in ne bi v nobenem primeru smeli pozabiti na dolžnosti gostov. Veliko bolj dostojno so se obnašali Italijani, ki že mnogo let živijo v prijateljskem sožitju s Slovenci. Dolžnost teh zadnjih je, da novim prišlekom stopijo na prste. Opozorijo naj jih, da z razbijanjem tabel s slovenskimi napisi in z zasramovanjem Slovencev ne bo šlo naprej. Zna se zgoditi, da jim tudi pri nas zmanjkajo tla pod nogami in bodo morali še naprej po svetu.

BAZOVICA

Ko so nas te dni zapuščali ameriški vojak, smo bili priča čudnemu »pospravljanju« vojaške imovine. Medtem ko so lansko leto oktobra, ko se je zdelo, da bodo zapustili Tržaško, vojaki prodajali razno blago po zelo nizkih cenah domačinom, jim je bilo letos to prepovedano. Zato so mnogo blaga zmetali v znano jamo »Saht«.

Sedaj bomo imeli okoličani mnogo dela, saj bo gotovo marsikdo poskusil privleči kaj iz jame. Če ne bi imeli Amerikanci tako čudnih navad, bi nam bilo delo prihranjeno.

KROGLE

Družino Vodopivec iz Krogel je zadela huda nesreča. Sin Dušan se je v noči med soboto in nedeljo smrtno ponesrečil. Padel je z motorjem v bližini kamnoloma »Faccanoni« in nekaj ur nato izdihnil.

Nesreča je družino toliko bolj prizadela, ker je ravno v tem času pred 10 leti podobna smrt doletela tudi hčerko iste družine. Prišla je pod angleški tovarnik na Brodu pri Boljuncu.

Težko preizkušeni družini iskreno sožalje!

manjšinam v coni A in B. Slovenci v Italiji želimo iste pravice, ki so zagotovljene tržaškim Slovincem. Če resnično težite po pomirjenju med dvema narodoma, dajte nam torej iste pravice. Bodite prepričani, da se bosta potem pomirjenje in sodelovanje med našima narodoma resnično ustvarila.

Izjavi g. Bratuža se je pridružil tudi deželni poslanec g. Viljem Nanut. Sporazum o Trstu je navdušeno pozdravil tudi komunista Poletto, ki je tudi izjavil, da je treba statut o manjšinah razširiti na Goriško.

Od svoje strani pa dodajamo tole: Med Italijo in Jugoslavijo ne bo prišlo do trajnega miru in sodelovanja, dokler ne bo italijanska vlada popravila krivic, storjenih slovenski manjšini na Goriškem in v Beneški Sloveniji. Tu mislimo predvsem na optante in na razna poslopja, ki smo jih zgubili med fašistično vladavino. Alojzijevešče, poslopja Zadrugne zveze, Centralna posojilnica, Ljudska posojilnica in Trgovski dom morajo vrniti bivšim lastnikom, optante pa zopet sprejeti v slovenske šole!

(Nadaljevanje na 5. strani)

Dopisi iz Goriške

POTEK IN ZAKLJUČEK MARIJASKEGA TEDNA

Marijanski teden je potekel v najlepšem redu. Slovenski misijon je vodil generalni definitor kapucinskega reda o. Odilo, ki je imel vsak dan ob 18.30 pridigo v cerkvi na Placuti. Cerkev je bila vedno polna. Opazili pa smo, da je bilo fantov in mož malo. Mnogi izobraženci, trgovci, obrtniki, kmetje in delavci opravičujejo svoje preziranje do cerkvenega življenja med drugim tudi s tem, da katoliška cerkev raznaroduje naš narod. Podobno so svojčas nekateri zagovarjali izstop iz katoliške cerkve in prestop v pravoslavno. Tudi nas izredno boli jezikovna neenakopravnost Slovencev v cerkvenem življenju. Toda krivice, ki se godijo katoliškim Slovincem v Italiji in ki jih naš list ob dani priliki žigosa, ne opravičujejo nikogar, da bi smel biti nenaklonjen do cerkve kot božje ustanove in zato zanemarjal cerkveno življenje. Prav nasprotno! Vsak izobraženec bi se moral še bolj poglobiti v versko življenje. Če nekateri cerkveni dostojanstveniki grešijo, v verskih rečeh dobro poučen človek ne bo zato postal nezvest božji ustanovi.

2. PREDAVANJE DR. UKMARJA

Tudi drugo predavanje dr. Ukmarja za izobražence je bilo na višini. Povedal je mnogo lepega in globokega. Poudariti hočemo predvsem njegovo zlato misel, da nam pekel in nebo pomenita stanje duše in da je vsako razpravljanje o prostornosti pekla in nebes popolnoma postransko. S stvarnimi in z znanstvenimi dokazi je tudi pribil, da se katolikom ni treba bati napredka v znanosti, še manj pa v prirodoslovju in astronomiji, v kateri je dr. Ukmar pravi strokovnjak.

Dvorana na Placuti je bila pri predavanju polna.

ZAKLJUČEK MISIJONA

Misijon se je zaključil s procesijo iz stolnice na Travniki. V cerkvi je najprej govoril italijanski misijonar in za njim nadškof Ambrosi.

Slovenski verniki so še enkrat povsili glave. Ni prav, da se ni ob tej priliki pojavil tudi slovenski misijonar, ki bi nam slovesno zaključil svečanosti. Čudimo se, da nadškof tudi to pot ni mogel napraviti hrabrega koraka, ki bi enkrat za vselej prebil led jezikovne neenakopravnosti katoliških Slovencev v cerkvenem življenju. Če bi bil to naredil, bi se bil povzpел do velikega lika katoliškega škofa.

Dokler se ta zgodovinsko važen problem ne reši v smislu naših zahtev, se bojimo, da je tudi vsako pomirjenje, ki ga ustvarjajo posvetnjaki, neuresničljivo.

SOVODNJE

Vsi naročniki z največjo pazljivostjo bomo Novi list in se vsake številke veselimo ter jo z napetostjo pričakujemo. Njegovo pisanje je resno, resnično, razumemo vsako besedo in se poleg tega učimo lepe in pravilne slovenščine. List ne seje prepira med brati, ne goji sovraštva do nikogar, cerkvena in državna oblastva opozarja na dolžnosti do slovenskega naroda. Ugaja nam posebno zato, ker se bori za narodne in kulturne pravice naših vasi ter izčrpno poroča o njihovih gospodarskih potrebah. Strinjamo se tudi z dopisi iz Rupe, z Vrha in iz Sovodenj. Res je,

da morajo oblastva poskrbeti za razrite ceste v okoliških vaseh. Prav tako imajo prednost potrebe sovođenjskega kmečkega ljudstva. Sele potem pride na vrsto asfaltiranje glavne ceste. Stroške bi morala kriti država, saj služi cesta splošnemu prometu. Del stroškov naj prevzame tudi avtomobilsko podjetje, ki bo v kratkem zidalo v Gorici veliko štirinadstropno poslopje. To stališče je edino pravilno in socialno utemeljeno.

IZ DOLA

Z letošnjo trgatvijo smo kar zadovoljni, čeprav je vina precej manj ko lani. Upamo pa, da bo zato boljše.

Naša zahteva, da pošlje šolsko skrbništvo na ljudsko šolo še eno učno moč, je ostala tudi letos brez sadu, čeprav nujno potrebujemo dve učni moči. Tako nam ostane eno-razrednica s skrajšanim poukom. Kot nadomestek so pustili večerno šolo. Po našem mnenju pa imamo pravico do dveh učnih moči in do večerne šole za otroke, ki so ljudsko šolo že dovršili. Ravnanja šolskega skrbništva mi navadni zemljani sploh ne moremo razumeti. Vemo namreč, da je precej učnih moči brezposelnih.

Prav tako še niso merodajna oblastva izpolnila naših upravičenih zahtev po napeljavni elektriki v naših vasicah in prenosu poštne uprave iz oddaljenih Ronk v Doberdob.

Kljub temu še vedno upamo, da ne ostane naš glas glas vpijočega v puščavi. Ušesa, glava in srca se bodo morda v kratkem tudi tam prečistila, kjer so bila doslej strašno zaprta. Naj upravitelji goriške dežele ne pozabijo na naše ljudske potrebe, ko se bodo razne ugodnosti, ki so namenjene Tržaški, vsaj deloma gotovo razširile tudi na Goriško.

JAZBINE

Letošnja trgatve je bila zelo žalostna. Mnogi niso imeli kaj trgati, saj je toča drugič uničila, kar nam je pustila prvič. Zaradi toče in trajnega deževja so trpeli tudi drugi pridelki, posebno krompir in sadje. Zato ne moremo razumeti, da nam nihče resno ne prisloži na pomoč. Vsa občina Steverjan je dobila za škodo, nastalo po toči, 160.000 lir. To je tako malo, da se vsote ne splača deliti med oškodovance. Celu uradna komisija je ugotovila, da je bilo nad 22 milijonov lir škode. Nič čudnega ni, če se vsi zime zelo bojimo, ker ne vemo, kako jo bomo preživel. Prefekturo ponovno opozarjamo na naš čbupni gospodarski položaj. Nujno je potrebno, da našim ljudem pomagajo z izredno in hitro podporo.

Kljub bedi pa smo se razveselili, ko smo slišali, da bomo morda v kratkem dobili ljudsko šolo. Zvedeli smo namreč, da je občina zanj zaprosila in da se sedaj bliža ugodna rešitev. Če bi se to v kratkem času res zgodilo, bi imeli vsaj nekaj dela. Izgubili pa smo skoraj vso vero v hitrost upravnih ukrepov. Oblastva so najbrž pozabila na resnico, da okder hitro da, dvakrat da.

IZ ŠTEVERJANA

Čujemo, da je županstvo že napravilo potrebne korake, da se pri nas ustanovi otroški vrtec. Upamo, da bo ministrstvo v kratkem prošnjo ugodno rešilo. Vesti smo po eni strani vsi veseli, po drugi se pa bojimo, da bi se plemenita ustanova spremenila v nekulturno in duha morilno raznarodovalnico. Če bi se to zgodilo, vsi zavedni Števerjanci vrtec že vnaprej odklanjamo.

Italijanski listi prinašajo vest, da je goriško kmetijsko udruženje poskrbelo za kmetove tropine. Tudi letos je namreč kmetom dovoljeno kuhati iz tropin žganje za domačo rabo. Tropine smejo seveda žgati v žganjarni, ki jim namesto denarja vrne določeno količino žganja.

Vest je pravo slepilo. Kmetje nimajo od tega nobene koristi. Namesto pristnega tropinovca dobijo le tovarniško mešanico in so poleg tega prizadeti še pri ceni.

Trdno smo prepričani, da so vsi obstoječi predpisi o žganjekuhi zastareli ter kmetom in državi v veliko škodo.

Svobodni kmet je lastnik kokoši, krav, mleka, trt, grozdja, vina, sadnih dreves in sadja; ravno tako bi moral biti lastnik svojih tropin in žganja. Če sme prodajati jajca, grozdje, vino, mleko itd., zakaj ne bi smel prodajati svojih tropin in žganja? Naj nam gospodje povedo samo en stvaren razlog, s katerim lahko opravičijo nesmiselno prepoved proste žganjekuhe!

Na prizadevanje poslanca Baresija je bila po letu 1947 prosta žganjekuha zopet uvedena za nekaj časa. Nato so jo iznova l. 1951 ukinili. Mi pa bomo nadaljevali borbo za njeno ponovno uvedbo in se ne bomo zadovoljili s slepilnimi nadomestki.

Poslanca Baresija naprošamo, naj težnje kmečkega ljudstva obmejnih pokrajin podpre. Prosto žganjekuho smatramo za veliko socialno in gospodarsko dobrino.

DOBERDOB

Ljudska šola se je začela v začetku oktobra. Ni nam prav, da niso med zelo dolгими počitnicami izvršili potrebnih popravil na naši šoli in dvorišču. Kakor marsikje drugod v slovenskih občinah je tudi pri nas nekaj slovenskih staršev vpisalo otroke v italijanske šole. Sedaj se ti nesrečneži opravičujejo, ker jih peče vest. Kot opravičilo ne velja noben razlog. Tega greha ne bodo mogli izbrišati iz svoje vesti nikdar.

Če bi pazljivo čitali naš in druge slovenske liste, bi tega greha ne mogli napraviti. Saj je naš tisk dovolj jasno dokazal, da morajo slovenski starši vpisati otroke le v slovenske šole, bodisi v ljudske, bodisi v srednje. Kajti le dijaku, ki konča slovensko šolo, je zajamčena zdrava duhovna rast kakor tudi uspešen gospodarski napredek.

Prizadeti starši bodo svojo zmoto prepoznali. Uvideli bodo, da jih je do tega privedlo le nespametno koristoljublje. Naj svoj napačen in usoden korak popravijo vsaj drugo leto ob vpisovanju otrok v šole.

Radi bi vedeli, zakaj je šolsko skrbništvo letos ukinilo večerno šolo, ki je za našo občino prepotrebna. Prepričani smo, da bi morali ugoditi volji vsega prebivalstva in šolo letos zopet odpreti.

IZ KRMINA

Županstvo poziva vse vinogradnike, da prijavijo na trošarinskem uradu letošnji vinski pridelek, in sicer najkasneje do 31. oktobra. Obrazci za prijavo se dobe na županstvu.

ČETRTKOV SEMENJ NA TELOVADNEM TRGU
Ker gradijo nasproti pošte novo poslopje za kmetijsko društvo, bo odslej živahen četrtkov semenj na Telovadnem trgu, ki mu sedaj pravijo trg Batisti.

PRODAJA NOVEGA VINA

Županstvo sporoča, da je do 31. oktobra prepovedano prodajati sladek, polsadek in koncentriran mošt. Prav tako ni dovoljeno mešati mošta z navadnimi vini ali z vini boljše vrste.

Beneška Slovenija

STARA GORA

Stara gora je ena izmed naših najstarejših božjih poti. Semkaj že nad 1000 let romajo slovenski in furlanski verniki.

Število letošnjih romarjev pa je doseglo vrhunec. Razen okoličanov je prišlo večje število ljudi iz notranje Italije. Ob nedeljah in praznikih je bil pravi naval. Mnogi niso našli prostora v svetišču. Očetje kapucini, ki imajo sveto goro v oskrbi, so dali temeljito popraviti cesto iz Cedada, kar je znatno povečalo dotok romarjev. Na trgu pred vhom v grad večkrat ni bilo prostora za številne avtobuse.

Kapucini so letos preuredili tudi cerkev, čeprav ne preveč okusno. Cerkev in stari zvonik so zvišali za poldruhi meter. Svetišče so pokrili z bakrenimi ploščami.

Preskrbeli so dobro pitno vodo. Za vodo-vod so potrošili precejšnjo vsoto denarja.

Drugo nedeljo v oktobru je goriški nad-

škof blagoslovil nove naprave. Ta dan se je zbrala ogromna množica, ki ni mogla vsa v svetišče. Praznično razpoloženje je dvigalo streljanje topičev in mogočno pritrkovanje zvonov. Vsa gora je bila že na predvečer razsvetljena.

Vodstvu svetišča se čudimo, zakaj zane-marja steze, ki vodijo iz Nadiške doline. Od tu prihaja ob navadnih časih največje število vernikov. Ne moremo razumeti, zakaj očetje kapucini tako mrzijo slovenske molitve in petje. Težko je celo dobiti patra, ki zna slovenski. Zato ne moremo v slovenščini opraviti spovedi. To početje moramo obsojati in naprošamo cerkveno oblastva, naj ne-krščanskemu ravnanju naredijo konec. Msgr. Ambrosi je imel priliko vse to videti. Ker pripada kapucinskemu redu, je njegova dolžnost, da vpliva na odgovorne kroge.

Današnje jezikovno stanje na Stari gori je huda žalitev vsega našega katoliškega naro-da.

Spomini iz starega Trsta

Ko sta na stolpu Mandracchio udarila Miheec in Jakec na zvon, se je na stojnicah začelo kupčevanje in pogajanje. Bilo je trušča kot danes v ribarnici!

Tu pa tam je ta trušč prevpil udarec na drugi zvon. Kaj pa to? Brž si zagledal, kako se med gnečo prerivajo svetovalci, ki jih zvon kliče v mestno hišo. Dva udarca na drugi zvon sta pa bila znak, naj pohite trgovci na borzo.

Zdaj je udarilo trikrat prav zamolklo na bron. Hrup se poleže, kot bi trenil! Vse steguje vratove proti stolpu Cavana. Ta trikratni udarec pomeni, da bodo pripeljali na trg na smrt obsojenega človeka. Tri dni pred smrtjo so ga imeli zaprtega v stolpu, zdaj pa bo tu pred vsemi njegov konec. Na sredi je oder, na njem tnalo ali vislice — smrt.

Hladna groza zgrabi ljudstvo, večina se razhaja. Popoldne pa je spet vse po starem, kupčija, hrumenje, življenje. Mračni se že, a še vedno prodajajo v svitu »laterna«. Javno razsvetljavo so vpeljali šele leta 1769, a še to slabo. Ob desetih zopet udarec zvona. Pomeni, da mora vsa kupčija prenehati. Le še iz kavarn in gostiln prihajajo ozki prameni na temni trg in zavite ulice. Po mestu še vedno brenči. Kako bi ne? Saj so konec 18. stoletja našli kar 172 gostiln in okoli petdeset kavarn ali »kafeterij«. Zdajci se pa razlegne še zadnji udarec. Ura je dve! Vse je treba zapreti. Tema zavije mesto.

Le še pozni popotnik sme v mesto. Morda tudi nagli jezdec skozi vrata Riborgo ven proti Dunaju, kamor bo na spenjenem konju prijezdil s tajnimi poročili, da grozijo tudi Trstu novi, strašni časi in da prihaja — Napoleon.

XVIII

Popolnoma drugačno življenje kot doslej je v drugi polovici 18. stoletja zajelo tudi Trst. Hudi glasovi so prihajali iz daljne Francije, kjer je zadivjala velika revolucija in sekala kraljem glave. Prve novice so prinesli v Trst nekateri plemiški begunci, ki so

pribežali semkaj v spremstvu Marije Adelajde in Viktorije Luize, tet umorjenega kralja Ludvika XVI. Toda naši kraji so bili predaleč, vsaj za tiste čase, da bi se navzeli novih idej. V višjih slojih, kjer so brali francoske prosvetljence, so radi govorili o novih svoboščinah. Zanje so bili navdušeni posebno trgovski krogi in menda sam načelnik policije. Upali so, da bo Trst dvignil svojo trgovino, če bi odpadle vse carinske in cehovske ovire. Toda v našem mestu, vsaj v prvih letih revolucije, se ni prav nič spremenilo. Miheec in Jakec sta mirno bila ure, kakor pravi ulična popevka iz onih dni:

»Xe storto 'l palazzo, xe bruta la tore,
ma Michec e Jachez ne bati le ore«.

Da jima ni bilo dolg čas, sta imela spodaj ob velikih vratih v mestno hišo tudi dve prijateljici (kipa ob vhodu):

»E Tinza e Marianza
che sta sul porton«.

Vsem širim so dali slovenska imena. Ne smemo namreč pozabiti, da je bilo v Trstu v začetku 18. stol. vedno več Slovencev, posebno med srednjimi trgovci. Slovenska imena in izrazi so bili močno v navadi. Pa so prišli še prehitro drugačni časi.

OB SOČI GRMI!

Avstrijski dvor se je zastran »žlahte« sprl s francoskimi jakobinci. Francoska kraljica Marija Antonijeta, žena umorjenega Ludvika XVI., je bila namreč hči Marije Terezije. Brusili so bajonete in snažili muške na obeh straneh. Zagrmeli so topovi! Avstrijske vojske so vdrle čez francoske meje, ko so v Parizu kraljevo družino zaprli in obglavili.

Tudi v Trstu so se pokazali znaki vojne. Že l. 1793 so začeli utrjevati nasipe. Povečali so posadko in pripeljali na grad več topov iz Prage. Bil je že čas! V Franciji je prijel za sabljo veliki vojskovodja Napoleon Bonaparte. Njemu so dali nalogo, da udari preko zgornje Italije Avstriji v bok. L. 1796 so že

drle njegove armade preko Lombardije proti Benečiji. Vse beži pred zmagovalcem Koričanom. V Trst prihiti papežev odposlanec msgr. Albani prosit pomoči in orožja. Pa Tržačani so že polni strahu, ker so zvedeli, da je francoska mornarica v dragi Mirne (Quieto) ob istrski obali napadla avstrijske in angleške ladje. Tako blizu so že! Se hujši strah jih prevzame, ko pride brzi sel z novico, da se nadvojvoda Karel umika pred Napoleonom proti Tilmentu.

Tržaški poveljnik generalmajor Specht ukaže potegniti vojaški kordon ob furlanski in koroški meji. Medtem se grmenje topov približuje že Soči. V naglici popravljajo obzidje v Gradiški, vozijo baterije na griče nad Pevmo, Podgoro, Rubijami. Toda francoskih čet ni nič ustavilo.

18. marca so njih polki že v Farri pri Gradiški. Kmalu se vname boj za Gradiško samo, ki jo je general Bernadotte obkolil tudi od Soče. Vname se strahovito klanje. Pravijo, da je toliko Francozov padlo, da so ranjence kar klali, drugače bi jim bili v napoto. V Trstu poslušajo preplašeni meščani, kako bobni tam pri Soči ...

Na praznik sv. Jožefa, 19. marca, je prišla zadnja pošta v Trst: Gradiška je padla. Še isto noč so pripekotali francoski huzarji v Gorico. Naslednjega dne je slovesno vkorakal v mesto sam Napoleon. Zdaj so bili Tržačani na vrsti.

KAJ BO S TRSTOM?

Napoleon je hitro postavil začasno vlado v Gorici. Nato je začel pošiljati svoje polke v razne smeri, da udarijo v srce Avstrije. Pokalo je ob Nadiži, od Soče na Tolminsko in po Vipavski dolini.

V Trstu je vse trepetalo. Strah je prikupil do viška, ko je še isti dan, ko je padla Gorica, ostal Trst — odrezan. Avstrijska posadka jo je brzo odkurila proti Hrvatski. Tedaj so odplule tudi angleške fregate iz pristanišča, čeprav se je angleški poveljnik pridušal, da bo mesto branil do zadnjega. Vse je bilo jezno na Angleže in njih besedo.

V stari kroniki iz tistih dni berem, da so brž po odhodu »branilcev« vsi trgovci hiteli zapirat trgovine, vse je hitelo domov in zaklepalo veže. Bogatejši so zbirali dragotino in se vkrcavali na ladje, tretji so bežali iz mesta proti Dolini.

Od Gorice sem že pribeži 40 mož iz polka Thurn. Po morju hitro privesla iz Tržiča pet bark z oficirji in vojaki, ki so oplenili po stari vojaški navadi skladišča. Na barkah imajo polno vreč moke. Vname se prepir za živež.

K sreči je v tej zmedi prevzel v Trstu vlado mestni magistrat. V listu »Gazzetta di Trieste«, ki je začel izhajati namesto »Osservatore Triestino«, je naslovil na meščane proglas, naj vsi ostanejo mirni. Kdor bo četam, ki prihajajo, nasprotoval, bo ustreljen. Da bi se novim gospodarjem še bolj prikupil, je list izšel že z novim revolucionarnim geslom: »Svoboda, enakost, bratstvo«. Policijski predstojnik Streinz, ki je imel nalogo izročiti mesto Francozom, je razglasil: »Prebivalci se ne smejo zbirati po ulicah, nobenega tujca ne smejo prenočiti, če nima legitimacije; ob devetih se morajo vsa hišna vrata zapreti; po enajstih ne sme nihče na cesto«.

Vse je v strahu ugibalo, kaj se bo s Trstom zdaj zgodilo.

(Nadaljevanje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Osemdesetletnica pisatelja Franca Ks. Meška

Štajerska je rodila našemu narodu predvsem mislece: od tam so filozofi Ušeničnik, Veber, Trstenjak, Janžekovič; manj pesnikov in pisateljev, čeprav je danes glavno mesto slovenske Štajerske Maribor takoj za Ljubljano naše drugo kulturno središče. Zdi se, kot bi zemlja naredila izjemo, da nam je dala lirika Meška.

MEŠKO MED KOROŠCI IN STAJERCJI

Mladi Meško ni dolgo živel med vincrodnimi gorci in v senci zelenih gozdov. Ko je končal prve šolske razrede in se je odločil za duhovniški poklic, si je kmalu izbral Koroško za svoje delovno področje. Bil je kaplan v Škocjanu ob Klopinskem jezeru. Tam je bilo prvo polje njegovega javnega verskega, narodnega in kulturnega udejstvovanja. Iskreno domačega, odkritega in mehkega duhovnika so Škocjanci takoj vzljubili. Ves se je posvetil delu in kmalu je postal eden izmed Korošcev, ves zasanjan v lepoto polja, jezera pod Obirjem, ves zavzet za bodočnost Koroške.

Več let (1906—1919) je bil župnik pri Mariji na Zilji. Tu je nadaljeval svoje narodno delo. Pot do Celovca mu je bila kratka in nemalo zaslug za rast Mohorjeve družbe, ki je imela svoj sedež prav v tem mestu, ima pisatelj Meško. Tistega drobnega dela narodnega delavca, ki najde pot v sleherni hiši, skoraj do vsake družine, do vsakega človeka, tega drobnega dela, dela ljubezni in narodne vzpodbude, ne bo več mogoče nikdar prav in dosti temeljito oceniti. Meško je ves gorel za to delo. Napovedan je bil plebiscit, ki bo odločil, kam bo pripadla Koroška: ali k Avstriji ali k tedaj nastali Jugoslaviji. Meško se je zavedal, da je vsak glas dragocen in zato je bil nemiren vse do glasovanja. Svoje moči in sposobnosti je uporabil za to, da je med Slovenci utrjeval narodno zavest. Toda, tedaj bi bilo potrebno, da bi delovalo na Koroškem več takih idealnih mož, kot je bil Meško, in več let, kot pa jih je imel on na razpolago. Plebiscit je odločil v dobro Avstrije. Meško je bil potrjen, ker je bil zaveden Slovenec. Bil je pripravljen delati naprej med svojimi koroškimi rojaki, toda avstrijska oblast ga je pregnala.

Meško se je vrnil spet v deželo svoje mladosti. Spet je bil kaplan, in sicer v Dravogradu, potem na Brezjah in župnik na Selih pri Slovenjem Gradcu. A tudi tu ni živel v miru. Ko je prišla druga svetovna vojna, so ga pregnali Nemci v Srbijo in na Hrvaško: živel je dalj časa v Bosni in Beogradu, nazadnje je smel priti do Stične na Dolenjskem. Tam je živel v samostanu do konca vojne. Nato pa se je vrnil na Štajersko in je zdaj župnik in dekan spet na Selih pri Slovenjem Gradcu.

NJEGOVO PISATELJSKO DELO

Meško je pisal pesmi, novele, romane, povesti, črtice, drame in mladinske zgodbe. Dasi kot pesnik Meško ne pomeni mnogo, je s svojim prvim romanom Kam plovemo? vzbudil veliko pozornost. V tem delu se pozna močan vpliv naturalistične smeri nanj, obdržal je le idealistično miselno kritiko dogodkov. Sledile so njegove črtice in povesti, gotovo pa sta najbolj znani Meškovi knjigi Ob tihih večerih in Mir božji. Knjigi se dopolnjujeta in sta bogati zbirki mehkih črtic, zasanjanih in intimnih razmišljanj.

V romanu Na Poljani je povzdignil slovensko vas v simbol vse Slovenije. V njem pisatelj oznanja vero v moč ljubezni. Pred prvo svetovno vojno je simbol domovine prikazal v drami Mati. Tudi v drami Na smrt obsodeni? je Meško ves prevzet od skrbi in ljubezni do domovine, tokrat od ljubezni do

Koroške in njene usode. K podobnemu vprašanju se vrača Meško v drami Pri Hrastovih.

Pogosto pa se Meško zazira v otroški svet. Napisal je več krajših in daljših spisov za mladino.

MEŠKO — SVEČENIK SVOJEGA NARODA

Od tedaj, ko se je mladi Meško odločil, da se bo ves posvetil službi svojega naroda, ko se je odločil za duhovniški poklic, pa do svojih visokih let je ostal res svojemu sklepu zvest. Podobno kot Finžgar ali Jalen je hotel tudi Meško služiti ljudstvu z govornjo in pisano besedo. Vedel je, da mora biti njegova književnost globoka in dovršena, če hoče ljudi zares pridobiti zanjo. Zato je stremel vedno k poglobljanju svoje umetnosti. Ostal pa je tudi v umetnosti učitelj in vodnik. V bistvu je ljudski pisatelj, to se pravi, da hoče biti tudi učitelj. Vendar ne tisti površni in narejeni vodnik, pač pa temeljit in prepričevalen. Ko vzamemo njegovo knjigo v roke, nas z neznano silo priklene nase. In Meško, kljub svoji starosti še vedno ustvarja. Zato mu želimo še mnogo let življenja in novih uspehov v književnosti.

—lr—

Bine Šulinov: Krst pri Savici

Slovenski oder v Trstu je v nedeljo ponovno uprizoril na odru Marijinega doma Šulinovo dramo v petih dejanjih Krst pri Savici. Prvič so delo igrali na Repentabru pred več kot enim letom, zdaj je prišlo nekoliko v spremenjeni obliki ponovno na oder.

Drama obravnava obdobje naše narodne zgodovine, ko se Slovenci odločijo in sprejmejo krščanstvo, le del se jih še upira mladi duhovni sili. Nastane boj med njimi in iz tega spopada se reši edini Crtomir, poveljnik poganskih Slovencev. Končno pogovori tudi njega Bogomila, da se da krstiti in da odide v Oglej, od koder bo šel oznanjati božjo besedo med nevernike.

Zgodba je točno taka, kot jo je opel Prešeren v svojem velikem epu Krst pri Savici. Šulinov je dal drami le še nekaj novih oseb, da je tako zapletel dejanje, kot to zahteva drama.

Mladi igralci so v režiji prof. Jožeta Peterlina dobro rešili svojo nalogo. Poleg nekaterih starejših so nastopili največ mladi dijaki in dijakinje in je bilo zato čutiti zanos in navdušenje, s katerim so držali gledalce ves čas v napetosti. Drama je zelo primerna za misliljsko nedeljo in je tudi bila v ta namen izvajana.

—lr—

VZGOJNI KOTIČEK

Oj ti jeziki!

Naš slovenski človek ima zelo oster čut za razlike v govorjenju.

Že ko je otrok v zibeli, pravimo, da beblja, zlobudra, čeblja itd. Z leti pa se delokrog jezika znatno razširi. Ali ne slišimo prepogostokrat: ta ima dober ali dolg jezik; drugi ga ima celo tako dolgega, ko krava rep. Pa tudi ohlapni in hudi jeziki niso redki.

Nekaterim jezik gladko teče, drugim celo tako kot v mlinu, gobeždačem pa tiči srce kar na koncu jezika.

Le pomislimo, kako dobro zna naše preprosto ljudstvo razlikovati razne jezike: ta človek ima nabrušen jezik, sosedov je pa že kar strupen; ona klepetulja ga ima sračje-ga, njena družica pa tudi nima izpodraščene-ga. Širokoustnež se baha in zafrkava, ne-

Kulturne vesti

Pri Državni založbi Slovenije je izšla pred kratkim zanimiva znanstvena knjiga o kraški ilovici. Napisal jo je inž. Alojzij Hrovat. V njej je obdelal vse snovne in kemične lastnosti in značilnosti tega kraškega materiala in njegov vpliv na zgradbe. Delo je napisano sicer na strogo znanstveni podlagi, je pa tako zanimivo, da ga bo z zanimanjem prebiral vsakdo, ki se zanima za ta vprašanja, zlasti tudi naši kraški kmetje. Pisatelj je prikazal celoten problem naših kraških tal, ki ga je poučeval dolga desetletja. Svoja dognanja je podkrepil v knjigi s številnimi slikami.

V kratkem bodo izdelali v Sloveniji prvi naš omnibus-film, to je skupno prikazovanje več kratkih filmov. Ta bo obsegal tri dela, in sicer Na valovih Mure (režira Igor Pretinar), Hudičovo čeljust (režira Janez Kavčič) ter Vodnjak (režira France Kosmač).

Pred nedavnim so v jugoslovanskih kinematografih začeli vrteti domači film Stojan Mutikaša, ki ga je po istoimenskem delu srbskega pisatelja Čorovića priredil znani režiser Fedor Hanžekovič. Film prepričljivo prikazuje življenje »čaršijec«, to je trgovskih stremuhov v Hercegovini, v času, ko se je tudi polfevdalni osmanski svet pričel prebujati v modernejšo socialno življenje. V vlogi lepega in bistrega, toda neskončno pohlepnega Stojana nastopa Dušan Janičijević; vlogo čutne žene starega trgovca igra pa Mira Stupićeva. Režiser Hanžekovič je delo upodobil verno in umetniško. Skoda le, da se dejanje mestoma prepočasno razvija.

V soboto so v Ljubljani odprli slikarsko razstavo našega primorskega rojaka Vena Pilona, ki živi zdaj v Parizu. Razstava obsega umetnikove grafike in risbe od leta 1920 do danes. Med njimi so tudi sodobni portreti nekaterih slovenskih umetnikov.

Te dni slavi petdesetletnico pesnik in slovstveni zgodovinar Alfonz Gspan. Bil je prijatelj Srečka Kosovela in je leta 1927 izdal prvo zbirko njegovih pesmi. Po vojni je priredil prvo knjigo literarne zapuščine začetnika slovenske dramatike Antona Linhart. Gspan velja za najboljšega poznavalca njegovega življenja in dela.

Nestor slovenskih tržaških slikarjev Avgust Cernigoj razstavlja svoja dela na Reki. Razstava je dobro pripravljena. Iz razstavljenih olj, temper, barvnih jedank, lino- in lesorezov je dobro razviden njegov razvoj od nekakega polimpresionizma do novega kubizma.

kdo ti pa kar sredi govora besedo pregrizne itd.

Kdo bi si mislil, da je udejstvovanje jezika tako mnogostransko! Od milega laskanja do robate kletve vse ena veriga; z istega godala zvone sladke melodije in hreščajoč odvrtni glasovi.

In vendar je govorica tista odlika, ki loči človeka od neumne živali. Le pomislimo: koliko lepih misli, koliko blagih čustev nam posreduje prav — jezik. Kako bi se naj razodela božanska ljubezen, če ne z jezikom? Ali ne uteši mati otroka s sladko besedo? Ali nas ne vodi k popolnosti umno govorjenje poduhovljenih in nesebičnih ljudi?

Večina nasprotstev med posamezniki, narodi in državami prihaja torej zaradi hudobnih jezikov. Zatorej krotimo ta majhen delček mesa v naših ustih. Zmerom je bilo in bo tako:

Ljubezniva govorica te povzdigne neba, strupeni te jeziki potegnejo na dno peklā.

GOSPODARSTVO

KAKO DOLGO NAJ VINO KIPI

Naše sveže grozdje, kot smo že pisali, ni nikdar toliko sladko, da bi se ne moglo na naravni način docela spremeniti v alkohol in ogljikovo kislino. Redki so primeri, da mošt vsebuje preko 22% sladkorja. Pisec teh vrst še ni ugotovil pri moštu, ki ga pridelamo v naših krajih, več kot 25% sladkorja. Tak mošt bi namreč dajal vino s 15% alkohola!

Pri nas razširjene kvasnice ali kiselne glivice lahko razkrajajo sladkor v vsakem našem naravnem moštu. Zaradi tega moramo smatrati naša vina, ki so ostala še sladka, kot vina, ki niso docela pokipela in so zato manj odporna proti spremembam in boleznim v poletju.

Vsak kletar mora zato skrbeti, če hoče namreč ohraniti vino do pozne pomladi ali celo poletja, da bo vretje vina popolno, da se bo ves sladkor spremenil v alkohol in ogljikovo kislino. Sladkobno vino, kot je pri nas n. pr. briška rebula, se ohrani najdalje do februarja, zato je priporočljivo, da se tako vino porabi do konca januarja.

Pisali smo že, da je kipeenje mošta v začetku precej burno, nato pa vedno bolj mirno, kar zavisi od manjšanja sladkorne količine. Če je toplota primerno visoka (nad 15 stopinj C), bo kipeenje kmalu zaključeno. Pri nizki toploti pa ostane vino sladko. Sko-de bi seveda nobene ne bilo, če bi se tiho kipeenje nadaljevalo tudi pri nizki temperaturi (12–13° C), zahteva se le stalnost toplote in dejavnost žlahtnih kvasnic, ki še delujejo ob takih pogojih. Vina bi bila celo bolj aromatična. Toda v naših kmečkih kletih je skoraj nemogoče ohraniti zahtevano stalnost toplote, zato je v interesu vsakega kletarja, da čimprej zaključi tudi tiho kipeenje. Da nekaj takega doseže, mora biti kletna temperatura od 15 do 18° C.

Taka toplota naj traja v kleti, dokler ne izgine iz mošta sleherna sled sladkobe, za kar je često potrebno celo več tednov.

POMENKOVANJE O KRAVAH

Na vsem svetu zahtevajo živinorejci od krave, da jim da čimveč mleka, ki predstavlja redni, dnevni dohodek. Teleta, prirastki na teži, gnoj so dohodki postranskega pomena.

Dobra mlekarica pa je često odvisna tudi od pasme. V naših krajih se je najboljša obnesla ameriško-holštanska pasma rodu »Carnation«. Sledi ji sivorjava švicarska, nato simodolska ali furlanska in belanska pasma. Seveda so v tem vrstnem redu mogoče izjeme: skrbno odbran rod belanske pasme lahko postavi na trg mnogo boljše mlekarico, kot so navadne simodolke ali sivorjave švicarke ali pa celo zanemarjene ameriško-holštanske.

Vsaka pasma pa zahteva sebi primerno okolje: medtem ko doprinasajo belanke precejšnje dohodke v neugodnih goratih krajih in razmerah, bi tu »Carnation« popolnoma odpovedala. Zato moramo gojiti vsako pasmo v okolju, ki ji prija. Nesmiselno bi bilo pričakovati od »Carnation«, da uspeva pri pičli kraški paši, če pa zahteva obilno in sočno travo.

Vse to je samo ob sebi umljivo, a kljub temu se zgodi, da si kdo nabavi izborna mle-

karico, ki pa potem v novih, spremenjenih razmerah popolnoma odpove. Imej krave take pasme, kateri prija krajne razmere!

Grof Marzotto ima na svojem posestvu pri Portogruaru okoli 1400 krav, vse rodu »Carnation«. Vsaka mu mora dati letno vsaj 6000 litrov mleka, kar znaša letno, če računamo po 40 lir za liter, 240.000 lir. Lep dohodek! Površni opazovalec, posebno meščan, čisto pozabi, da teh 240.000 lir ni darovanih in da je treba mleko od krave kupiti. Čisti dobiček izhaja iz razlike med nakupno in prodajno ceno. Pri Marzottu vodijo točne račune in skrbijo, da jih mleko stane čim manj in da ga čim bolj prodajo, da gre v mošnjiček čim višja razlika. Vedo pa tudi, da morajo krave dobiti dovolj primerne krme, da lahko dajo letno 6.000 in več litrov mleka. Poleg tega pa se tudi jasno zavedajo, da je mleko tem cenejše, čim več ga krava da, četudi mora taka krava prejemati razmeroma več in boljše krme. Če krme krava ne plača dobro, mora pač iz hleva!

KMETIJSTVO NA KITAJSKEM

Po številu prebivalstva je Kitajska največja država na svetu, po razsežnosti pa prva za Rusijo. Prebivalcev šteje nad 500 milijonov. Od teh je več ko 4 petine kmečkega življa: torej vsaj 400 milijonov. Nekateri predeli Kitajske so zelo gosto naseljeni in marsikje ne moremo več govoriti o kmetijstvu, temveč o pravem vrtnarstvu. Iz Kitajske izvirajo mnoge naše povrtine, sadne in druge kulture. Saj je kmetijstvo na Kitajskem cvetelo že tisočletja pred Kristusovim rojstvom!

Nad Kitajsko je zavladal komunizem, ki je začel uvajati kolhoze po ruskem vzoru, samo še bolj okrutno. Seveda, tega komunisti ne povedo odkrito, pač pa tako sklepamo iz novic v kitajskem časopisu.

V Sportni bregled

V nedeljo so odigrali VI. kolo italijanske nogometne lige. Slabo vreme in delna utrujenost številnih igralcev sta bila glavna elementa nedeljskih izidov. Čim bolj se prvenstvo odmika začetku, tem bolj opazamo letošnjo kakovost italijanskega nogometa. Upravičeno so skrbni nogometnih predstavnikov, katere so to nedeljo postale še občutnejše. Vodstvo opaza sledeče: »Lepega nogometa ni videti na italijanskih igriščih. Novih mladih »čudežev« ni. Edini, ki občinstvu poskrbijo nekaj lepih trenutkov, so tuji igralci. Pa pogledjmo, kateri so danes stebri italijanskih enajstoric. Milan ima v svojih vrstah kar 5 tujih nogometnih mojstrov: Ricagni, Nordahl, Liedholm, Soerensen, Schiaffino. Vidal in Green sta stebra Fiorentine, Jenson in Viney Napolija, Bronee in Preast Juventusa. Pri Juventus, klasični italijanski enajstoric, lahko opazimo, da je danes povprečna enajstolica. Juventus je izgubil z J. Hansenom tudi prestiž v svoji nogometni zgodovini. Selmsen, Hofling, Spikovski, Scoke, Nyers, Curti, Jensen, Skoglund, Buhtz in še številni drugi tuji igralci so res olepševalno sredstvo nogometnih nedeljskih srečanj. In vsi ti igralci so prinesli s seboj svoje sisteme, morda delno zaradi trenerjev prilagodili svojo igro, ali vseeno danes vidimo po igriščih čudne sisteme. Zrtev teh številnih sistemov pa so domači igralci, katerih se je že prijala nalezljiva bolezen, prinešena od zunaj — zabijaj sam gole, da boš prejel večjo gol nagrado. Danes lahko rečemo, da je z nesrečo v Turinu italijanski nogomet propadel. Italijanska nogometna komisija za sestavo reprezentance je danes v taki zagati, da ji je težko postaviti na igri-

V nekem dnevniku iz Nanniga, važnega kmetijskega središča v južni Kitajski, n. pr. beremo, da je bila v pokrajini prava bitka med 60.000 kmetovalci, oboroženimi s kosami in puškami, ter komunističnimi četami. Komunisti so bili ustrelili 16 kmetov. »Ljudski dnevnik« iz Pekinga je pisal dne 19. junija, da je zaradi kolektivizacije nastalo v severnih pokrajinah pomanjkanje moke. List biča »očitno nezaupanje« kmetovalcev do komunistične agrarne politike in obžaluje, da »mnogi kmetovalci ne razumejo nove prehranske vladne politike«. Drugi časopis iz Yenana poroča, da so bili v treh okrajih Kansu hudi kmečki upori. Če najdemo take glasove v vladnih listih, kakšna bo šele resnica! Kmetje morajo po odloku od novembra 1953 izročiti vladi ves riž in vsa žita po smešno nizkih cenah ter si ne smejo pridržati niti toliko, kolikor sami potrebujejo.

Po vladnem načrtu bi se moralo v obdobju 1954–1957 združiti v »kmetijske proizvajalne zadruge« (kolhoze) 22 milijonov kmečkih družin (dvakratno prebivalstvo Italije) in nadaljnjih 40 do 50 milijonov družin se mora organizirati v »skupine za medsebojno pomoč«, kar je zopet isto kot kolhoz, samo pod drugim imenom. Na čelo teh »zadrug« postavijo funkcionarje, pri katerih je znanje praktičnega kmetijstva postranskega pomena, pač pa morajo imeti »globoko znanje komunistične ideologije, ki ga dobijo po gorečnem obiskovanju političnih usposobljenostnih tečajev«. Uspeh prav lahko predvidujemo. Neki časopis iz Tientsina je nedavno ožigosal slab uspeh zadrug za prodajo kmetijskih pridelkov in zaključil z besedami: »Preobilno osebje povzroča drago dezorganizacijo«.

Kako mora biti danes na Kitajskem, kjer so tisoči vsako leto umirali za lakoto, kjer so pred tedni strahovite poplave pokrile najrodovitnejša polja in kjer današnja vlada iz političnih razlogov izvažajo pridelke?

še 11 mož. To so dokazala že prejšnja mednarodna srečanja.

Tudi Triestina blodi po blatu. Z nedeljskim porazom z Novaro je ubrala rakovo pot. Kmalu bomo priče, ko se bo Triestina krčevito borila za obstoj v »A« ligi. Ker pa devinskega bloka ni več, je nevarnost za obstoj še večja. Pravijo, da bo tedaj tudi »B« liga dovolj velika čast za predstavnika našega mesta. Novi nakupi Triestine so majhne vrednosti. Poleg tega ni naraščaja.

V Rio de Janeiru se je pričelo svetovno košarsko prvenstvo. Jugoslavija je do sedaj igrala z Urugvajem in je izgubila s 55:52. Tekma pa bo najbrž razveljavljena zaradi nepravilnega sojenja. Po preteku časa je bilo stanje 51:49 v korist Jugoslavije. Tako burnega srečanja v Rio ne pomnijo. Urugvaj je namreč eden izmed kandidatov za svetovni naslov.

Zlatenico bodo verjetno proglasili kmalu za sovrznika štev. 1 nemškega nogometa. Za zlatenico je sedaj zbolel poleg Rahna še stalni član reprezentance Max Merlock. Verjetno bodo zlatenico proglasili za krivca porazov v tekmah proti Belgiji in Franciji. Sodijo, da so vzrok obolevosti številne injekcije proti naporu.

Sovjetski atlet Vladimir Kuc je v dvoboju s Češko dosegel nov svetovni rekord na 5000 m v času 13:51,2. Naslov je dosedaj držal Anglež Chataway. Rekord na 5000 m ima pač burno zgodovino v letošnjem letu. Dosedanji gospodarji tega naslova so bili: Zatopek, Kuc, Chataway in zopet Kuc. Po zadnjem srečanju v Pragi je bilo vidno, da nekdanji »lokomotiv« Zatopeku sile pojemajo. Morda ga bomo videli zadnjič v Rio de Janeiru na tradicionalnem silvestrovem teku, kjer bo poleg njega še svetovna elita dolgoprogašev: Kuc, Chataway, Mihalič, Minoun itd.

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

Tarzan, sin džungle

št. 23

Velika glava je bila že v sobi. Silna pleča pa so si počasi utirala pot. Jane je vstala kakor v polsnu. V grozi je otipala Claytonov samokres. Urno ga je vzdignila... pomerila...

Iz cevi je šnil plamen in levinja je zarjula od bolečine. Strel sta slišala tudi Tarzan in Clayton. Sabor ni bila ubita. Njeno veliko telo je čedalje počasi rinilo skozi odprtino.

Ko je Clayton zaslišal strel, je takoj uganil, da mora biti Jane v nevarnosti. Tarzan se je takoj pogibal v tisto smer. Ker mu Clayton ni mogel slediti, je zaklical za divjakom. Tarzan je razumel;

Počeni je na tla in mu mignil, naj se oklene njegovega vratu. Te poti ne bo Clayton nikoli pozabil. Divjak je z jezdecem neverjetno hitro skakal z veje na vejo.

Clayton je zapiral oči; če je pogledal v globino, se mu je v glavi vrtelo. Zemlja je bila kakih sto sežnjev pod njima. Takrat je Clayton občudoval silne mišice tega divjega rešitelja.

Medtem ko je Clayton zadrževal sapo, je Tarzan izbiral take veje, ki so se mu zdele dovolj močne za dvojno breme. Tako sta se urno bližala koči.

Nenadoma je Tarzanovo uho ujelo praskanje levinje. Spustil je Claytona na tla, sam pa stekel kot puščica k levinji. Zgrabil jo je prav v trenutku, ko je njeno telo začelo izginjati v kolibo.

Jane je ležala na tleh; kakor v omedlevici je segla po samokresu. Tedaj se je ozrla na Esmeraldo. Bila je še živa. Ni je smela zapustiti. Prvi strel je bil zanjo, šele naslednji je pripadal dekletu.

Skrivnost

DRJA FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

»Kitajca!«

»Da, videl sem ga; nekakšen škilast Kantončan, ki se imenuje Kwee. Meni ni všeč. Razen tega je tam še tajnik z imenom Strozza, človek neprijetnega lica. On je dober poznavalec jezikov, kolikor vem, in ima opravka s španskimi zapiski za Bartonovo knjigo o svetiščih Mayapana. In več, vsa Lionelova prtljaga je zginila iz pristanišča — s tistimi tibetskimi zapiski vred.«

»Zelo značilno!«

»Seveda. Vendar pa pravi sir Lionel, da je prepotoval Tibet od Keun-Luna do Himalaje, ne da bi ga bili ubili, in da zato ne pričakuje, da bi ga ta usoda doletela v Londonu. Ko sem odšel, je svoji brzopiski narekoval iz spomina za svojo knjigo s hitrostjo kakih dve sto besed na minuto.«

»Ta ne trati časa.«

»Trati čas! Poleg pisanja knjige o Yucatanu in dela o Tibetu mora drugi teden v Institutu čitati neko razpravo o grobnici, ki jo je odkopal v Egiptu. Ko sem odhajal, sem še videl, kako so iz

pristanišča pripeljali tovorni voz in raztovorili kamenito rakev, veliko kakor kak čoln. Sir Lionel pravi, da je edinstvena in da jo dobi Britski muzej, ko jo bo on sam pregledal. Ta možakar ti je sposoben opraviti šestmesečno delo v šestih tednih; potem pa spet odpotuje.«

»Kaj nameravaš storiti?«

»Kaj morem storiti? Vem, da bo Fu-Manču izvršil napad nanj. O tem ne dvomim. Ah, kar streslo me je v tisti hiši. Nikakega sonca, ti pravim, Petrie, ki bi posijalo v prostore; in ko sem popoldne prispel tja, so celi oblaki komarjev plavali po zraku, kamor koli se je prikradel majhen žarek sonca skozi drevje drevoreda. Ves prostor je poln nekih hlapov, da se mi zdi, da visi v zraku malarija. Vsa zapadna stran hiše je porasla z neko vrsto plezalk, ki jih je ob kaki priliki prinesel iz tujine s seboj. Te rastline dajejo oster, tuj vonj, ki se docela ujema z okolico. Rečem ti, da je tisti kraj ustvarjen za umor.«

»Ali si kaj ukrenil za varnost?«

»Po telefonu sem poklical Scotland Yard in poslal moža, da bo stražil hišo, toda...« V zadregi je skomignil z rameni.

»Kakšen je pravzaprav ta sir Lionel?«

»Pravi norec. Velik, močan človek, ki je oblečen v zamazano domačo haljo nerazločljive barve; človek kuštravih, sivih las in sršečih brk, prodirnih modrih oči in rjave polti, ki nosi kratko brado, ali se pa po redko brije, sam ne vem. Pustil sem ga v tisti neverjetni sobi, kjer si je z velikimi koraki utiral pot skozi tisočero po-

RADIO TRST II

Nedelja, 31. oktobra ob 8.45: Kmetijska oddaja. 9.30: Vera in naš čas. 13.00: Glasba po željah. 17.00: Koncert zbora »Avgust Tance« iz Nabrežine. 18.00: Škerjanc: Koncert za klavir in orkester. 19.00: No-vice iz delavskega sveta. 21.15: Richard Wagner: TRISTAN IN IZOLDA, 1 dejanje.

Ponedeljek, 1. novembra ob 19.00: Mamica pripoveduje. 20.15: Škerjanc: Prvi del kantate »Sonetni venec«. 21.00: Dramatizirana zgodba — Niko Kuret: SMRT IN MLINAR. 22.00: Književnost in umetnost.

Torek, 2. novembra ob 13.00: Glasba po željah. 18.40: Koncert baritonista Marijana Kosa. 19.00: Sola in vzgoja. 20.05: Škerjanc: Drugi del kantate »Sonetni venec«. 21.00: Radijski oder — Sophokles: ANTIGONA, zaloigra.

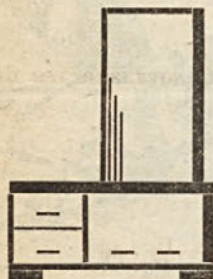
Sreda, 3. novembra ob 13.30: Jugoslovanski motivi. 19.00: Zdravniški vedež. 19.15: Koncert mandolinskega seksteta sv. Just. 20.05: Škerjanc: Tretji del kantate »Sonetni venec«. 20.40: Moški kvintet »Trsta«.

Četrtek, 4. novembra ob 13.30: Slovenski moški zbori. 19.00: Mamičina povestica. 21.00: Dramatizirana zgodba — Luigi Gian Francesco: SLEPA BOJAZEN. 22.30: Schubert: Simfonija št. 8.

Za zdravje in dober okus

Radenska voda

Uvoznik in glavna zaloga
ZADR. KONZORCIJ TRGOVCEV
Z JESTVINAMI
Trst, Valdirivo 3 - Tel. 35-034

TOVARNA

Princič

KRMIN - CORMONS
TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje, i t. d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

Petek, 5. novembra ob 13.00: Glasba po željah. 21.00: Tržaški kulturni razgledi. 22.00: Književnost in umetnost. 22.14: Iz angleških koncertnih dvaran.

Sobota, 6. novembra ob 16.00: Oddaja za najmlajše — CURIMURČKI nato Zbor Slovenske filharmonije. 19.00: Pogovor z ženo. 21.23: Dvořák: Slovanski plesi. 22: Gershwin: Koncert za klavir in ork.

TEDENSKI KOLEDARČEK

29. oktobra, petek: Narcis — Gradimir
30. oktobra, sobota: Klavdij — Vladika
31. oktobra, nedelja: Lucila — Gorazd
1. novembra, ponedeljek: Vsi sveti — Ljubomir
2. novembra, torek: Verne duše — Zdemila
3. novembra, sreda: Sv. Just — Hubert — Bogomil
4. novembra, četrtek: Karl — Dravomir

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 27. oktobra si dal oz. dobil za:		
ameriški dolar	628—630	lir
avstrijski šiling	23,25—24	lir
100 franc. frankov	162—167	lir
100 dinarjev	85—95	lir
funt sterling	1670—1690	lir
pesos	20—22	lir
nemško marko	145—147	lir
švic. frank	146—147	lir
zlato	720—722	lir

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 38. Je li kakšno kemično sredstvo, da bi uničilo škrodo (graminija), ki se je zelo razpasla po mojem zemljišču?

Odgovor. Slovenski izraz za omenjeni plevel je »pirika«. Danes imamo že kopico kemičnih pripomočkov za uničevanje plevela na zemljiščih, a ravno pirika se je izkazala najbolj trdoživa, ker ima zelo razpletene korenine ter dolge trde liste. Dosedanja kemična sredstva za uničevanje plevela so učinkovita predvsem za rastline s širokimi, ploskimi listi. Zato se morate za sedaj še teh posluževati tudi zoper piriko. Kjer jo opazite, morate zemljišče globoko prekopati, zemljo prebrskati in z roko zbrati vse korenine (in koreninice!) ter jih spraviti domov. Oprane koreninice govedo slastno požre, lahko pa jih tudi posušite in prodate kot zdravilna zelišča. Piriko uničimo tudi s pogostim pletjem. Na ta način jo boste verjetno v dveh letih odpravili. Uniči jo pa tudi gosta detelja. Za tako deteljišče moramo zemljo dobro pripraviti, t. j. čim globlje preorati, zelo izdatno pognojiti in gosto posejati: na 100 kv. m zemljišča po 400 do 500 gramov deteljnega semena. Pirika večkrat uniči cele

vinograde. Zaradi tega propadajočega vinograda ne kaže obnavljati, ampak spremeniti ga v gosto deteljišče za kaka 3 leta, nato pa zopet zasaditi trte ali druga sadna drevesa.

Vprašanje št. 39. Ob mojem zemljišču tik mejnika je rastla stara sosedova jablana. Letos jo je sosed izkopal in pravi, da bo na isto mesto vsadil oreh. Jaz se temu protivim, a sosed pravi, da ima pridobljeno pravico, ker je tam rastla jablana več ko 30 let. Ali ne velja tudi v tem primeru določba, da se ne smejo visokodebelna drevesa saditi bliže mejnika kot v razdalji 3 metrov?

Odgovor. V tem slučaju velja člen 895 Civilnega zakonika. Sosed sme zasaditi na mesto izkopanega enako sorto drevesa, če stojijo drevesa v vrsti in bi manjkajoče drevo vrsto pretrgalo. Če bi torej ob vašem mejniku rastla vrsta sosedovih jablan, bi sosed smel nadomestiti izkopano staro jablano z mlado jablano, nikakor pa ne z orehom. Če pa ob vašem mejniku ni vrste sosedovih jablan, temveč je rastla samo ena, ne more sosed nadomestiti posekane jablane z drugo in se mora držati razdalje 3 metrov od mejnika.

Iz Gorice

VINARSKI TEČAJ

Goriški deželni svet je odprl v Gorici poseben tečaj za one, ki se hočejo izpopolniti v pridelovanju in negovanju vina. Med prijavitelji tečaja sta tudi dva mladeniča iz Steverjana in eden z Oslavja. Škoda, da se ni prijavilo več Slovencev v ta tečaj, da bi vinogradnikom lahko pomagali v tej stroki, ki je za naše gospodarstvo tako važna.

ZVIŠANE DOKLADE ZA KMETIJSKI DAVEK

Goriški deželni svet je na zadnji seji dvignil doklado na kmetijski davek, in sicer za 50%, to je skupno po pet milijonov za leti 1953-54 in 1954-55.

TEČAJ ZA ŠIVILJE

Pokrajinski urad za delo razglašča, da se bo z novembrom začel v Gorici tečaj za šivilje. Trajal bo štiri mesece; udeležijo se ga lahko brezposelne delavke, stare od 14 do 40 let, ki so redno vpisane na uradu za brezposelne. Udeležence tečaja bodo prejemale 300 lir dnevno in ob koncu tečaja še 3000 lir nagrade.

ZIMSKI VOZNI RED NA ŽELEZNICAH

Prihodi iz Trsta v Gorico: 5.21, 6.24, 7.57, 8.12 (iz Ronk), 8.33, 10.42, 13.55, 14.34 (le ob nedeljah), 17.15, 19.10, 19.58, 21.06, 23.08.

Prihodi iz Vidma v Gorico: 4.30, 6.06, 7.19, 8.16, 9.24, 13.56, 15.47, 17.14, 18.29, 19.57, 21.26, 0.09.

Odhod iz Gorice v Trst: 6.08, 7.21, 8.18, 9.26, 13.58, 15.49, 17.16, 18.21, 19.59, 21.28, 0.10.

Odhod iz Gorice v Videm: 5.24, 6.26, 8, 8.34, 10.44, 13.59, 15.58, 17.17, 19.15, 20, 21.09, 23.10.

Izdaja Konzorcij Novega lista z dovoljenjem A.I.S.

Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

sebnosti, skozi starinsko pohištvo, razne knjige, rokopise, mumije, kopja, ilovnato posodo in kaj vem še vse — pri čemer je včasih brenil kako knjigo s poti, se spotaknil ob kakega nagačenega krokodila ali meksikansko masko — pri vsem pa zdaj narekoval, zdaj se razgovarjal. Pha!«

Za nekaj časa sva umolknila.

»Smith,« sem se oglasil, »midva ne prideva s to zadevo nikamor. Dasi so vse sile razporejene proti njemu, se nam Fu-Manču izmika in še vedno hodi svoja vražja, nedoumna pota.«

Nayland Smith je prikimal. »In vsega ne veva,« je dejal. Opaziva le tega ali onega moža, ki je rumeni nevarnosti na poti, in posvariva ga, ako utegneva. Mogoče je, da se reši ali pa tudi ne. Toda kaj vemo, Petrie, o vseh tistih, ki lahko umrjejo vsak čas zaradi njegovih morilskih pomagačev? Mi ne moremo poznati vsakogar, ki je čital uganko Kitajske. Nikdar ne čitam poročila o kakem utopljenju, o navideznem samomoru, o nagli, dozdevno naravni smrti, ne da bi se vprašal to in ono. Pravim ti, da je Fu-Manču povsod pričujoč; njegove tipalnice segajo na vse strani. Rekel sem, da mora sir Lionel živeti nekako začarano življenje. Resnica pa je, da je čudež, da sva midva še živa.«

Pogledal je na uro. »Skoraj enajst,« je dejal. »Sicer je pa spajanje potrata časa — ne glede na nevarnost, ki je z njim v zvezi.«

Tedaj je zazvonilo. Nekaj trenutkov kasneje je nekdo potrkal na vrata.

»Naprej!« sem zaklical.

Vstopilo je dekle, ki je prineslo brzojavko za Smitha. Bil je videti zelo odločen, njegove oči pa so se v siju svetilke svetile ko jeklo, ko je sprejel brzojavko in jo odprl. Pogledal je nanjo, vstal in mi jo izročil ter segel po svoj klobuk, ki je ležal na pisalni mizi. »Bog nam pomagaj, Petrie!« je rekel.

Brzojavka je vsebovala to: »Sir Lionel Barton umorjen. Pridite takoj v njegovo hišo. — Weymouth, nadzornik.«

ZELENA MEGLA

Četudi sva opustila vsako nepotrebno odlašanje, je bila skoraj že polnoč, ko je najin taksi zavil v temen senčni drevored, na čigar daljnem koncu sva kakor skozi predor videla, kako se je mesečina svetlikala na oknih Lionelove domačije. Ko sem pred pragom stopil iz voza, sem videl nizko, dolgo poslopje, ki je bilo, kakor je Smith povedal, vse obdano z drevjem in grmovjem. Pročelje je bilo poraslo s tistimi neznanimi plezalkami, zrak pa je bil prenasičen z duhovi venečnega rastlinja, s katerimi se je mešal težak vonj malih rdečih nočnih cvetk, ki so bohotno cvetele na plezalkah.

Vse je bilo pravcata divjina, in ko naju je nadzornik Weymouth sprejel v veži, sem videl, da se je notranjost kaj ujemala z zunanjo. Stoja, zakaj večja je bila zgrajena po vzoru neke sobe asirskega templja, in debeli stebri, nizki sedeži in zavese, vse je bilo zanamarjeno in na debelo pokrito s prahom. Zatohtli vzduh je bil notri skoraj tako močan kot pod drevesi. Detektiv naju je vodil v knjižnico, v kateri so bila tla preplavljena s književnimi proizvodi.

(Nadaljevanje v prihodnji številki)